

Підгородецька І.Ю., Тихоненко О.В. Національні особливості мовного ландшафту України. *Мат-ли підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу і здобувачів наукових ступенів*, 01-02 липня 2020 р.; у 2-х ч. Харків: ХНАУ, 2020. Ч. I. С. 142-144.

УДК 811.161

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВНОГО ЛАНДШАФТУ УКРАЇНИ

Підгородецька І.Ю., канд. філол. наук, доцент
Тихоненко О.В., канд. філол. наук, доцент
кафедра мовних дисциплін

Ономастика (наука про власні імена, їх походження, функціонування в мові й у суспільстві) перебуває на межі історії й мовознавства і має два основні вектори досліджень – історичний та лінгвістичний. Сучасні ономастичні студії все частіше з'являються в річищі соціономастики – нової мовознавчої дисципліни, «що вивчає власні назви у зв'язку з мовною ситуацією та суспільним середовищем» [1, с.505]. Результатами ономастичних досліджень послуговуються етнографи, історики мови, соціологи, культурологи, археологи, картографи та ін.

Ономастикон, тобто сукупність власних імен, котрі вживає певний етнос, зазвичай відрізняється стійкістю і традиційністю. Одним із головних чинників, які впливають на його утворення, є географічне середовище, що накладає відбиток на спосіб життя окремого індивіда і суспільства загалом. Творення власних назв також залежить від історичної епохи, культури, релігійних вірувань, політичних подій та ідеологічних спрямувань.

В останні десятиріччя вітчизняні науковці, зокрема Л. Белей, Ю. Карпенко, С. Ковтюх, В. Лучик, Г. Мацюк, Г. Мезенко, Е. Мурзаєв, І. Муромцев, Н. Подольська, О. Суперанська, М. Тахтаулова, М. Торчинський, К. Цілуйко, А. Ярещенко, зробили вагомий внесок у дослідження мовного ландшафту України. Незважаючи на значний інтерес до названої проблематики зарубіжних і вітчизняних науковців, в українському мовознавстві ще й досі бракує усталеного термінологічного апарату в цій галузі знань. Термін *мовний ландшафт* розуміємо як мову публічних і комерційних знаків на певній території чи в певному регіоні. Таке визначення терміна вперше використали Р. Ландрі і Р. Боургіс [3].

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного лінгвістичного аналізу мовного ландшафту України, зокрема в

лінгвокультурологічному та етнолінгвістичному аспектах, що дає змогу визначити загальнонаціональні й регіональні особливості топонімів.

Топонім – один з елементів історичної пам'яті народу. Витіснення національної мови з усіх сфер життя та впровадження мови країни-метрополії в соціумі як офіційної за радянської доби призвело до втрати українським народом історичної пам'яті, а зрештою – до втрати своєї ідентичності.

Предметом нашої розвідки є національна специфіка годонімів (різновиду топонімів) – назв лінійних об'єктів населених пунктів (вулиць, провулків, проспектів, в'їздів, узвозів тощо). Крім основних виконуваних функцій (номінаційної, інформаційної, орієнтування у просторі), годоніми є знаками української культури, що відтворюють, зберігають і передають етноментальні риси, національний колорит, нагадують про втрачені з плином часу реалії, увіковічують імена видатних людей та історичні події, виконують виховну й естетичну функції.

Національні особливості мовного ландшафту України віддзеркалено в топонімах, назви яких пов'язані з концептосферою «рослинний світ». Зазначені номени посідають важливе місце в мовній картині світу українського етносу. Етнокультурна специфіка виявляє себе у відборі твірних лексем зазначеного семантичного поля; їх виявлення дає змогу встановити, як ментальні уявлення етносу впливають на номінаційні процеси. Науковці дійшли висновку, що фітонімічна лексика активно задіяна в онімотворчих процесах, зокрема у творенні мікротопонімів. У цих відділах топонімного простору номінатори спираються на прямі значення відповідних загальних назв, більшість із яких складають видові назви дерев і кущів [2, с.73].

Останнім часом топонімічну мережу міст і селищ Харківщини поповнили годоніми *Яблунева (Яблуневий), Вишнева (Вишневий), Малиновий, Виноградний, Калинова, Каштановий, Дубовий, Тюльпанова, Маковий, Трояндовий, Жасминова, Проліскова (Пролісковий), Волошкова* та ін. Ці назви, з одного боку, репрезентують природне середовище, пов'язане з матеріальною сферою буття українців, а з другого – представляють ментальний світ українців. Фітоніми мають символічний зміст і є мовно-культурними етнічними знаками, у яких закодовано інформацію про українську національну ідентичність. Символічні значення назв рослин, що віддзеркалюють світогляд давніх українців, передаються від покоління до покоління в народних піснях, казках, загадках, пареміях, поетичних творах. Символічну функцію виконують і годоніми, що мають відповідне змістове наповнення.

Годоніми – невичерпне джерело поповнення мовного ландшафту України загалом та її регіонів зокрема. Вивчення цього різновиду топонімів сприятиме налагодженню міжпредметних зв'язків з географією, історією, країнознавством тощо. Необхідність усебічного вивчення годонімів зумовлена їх винятково політичною, практичною й науковою значущістю, оскільки в них можна відслідкувати зміни суспільного устрою, національну політику держави, ландшафтні особливості, фонетичні і словотвірні явища. Усебічний розвиток ономастичних досліджень є необхідною передумовою для подальшого поглибленого вивчення історії, філології, етнографії та інших гуманітарних наук. Власне ім'я є своєрідним історичним джерелом, у якому закодовано унікальну інформацію про минуле і сьогодення певного етносу.

Література

1. Михальчук О. І. Соціономастика як напрямок сучасної лінгвістики : українські здобутки і перспективи / О. І. Михальчук // Записки з ономастики : збірник наукових праць. – Одеса : Астропринт, 2015. – Вип. 18. – С. 498–509.
2. Першина К. В. Фитонимы в ономообразовании (этнокультурное измерение) / К.В. Першина // Вестник Донецкого национального университета. Серия Б. Гуманитарные науки. – 2017. – № 1. – С.72-79.
3. Landry R. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study / Landry R., Bourhis R. // Journal of Language and Social Psychology. – 1997. – № 1. – P. 23–49.